

Otthon a munkában*

A Berzsényi-díj plakettje

Mák Ferenc, aki most átveszi a Berzsényi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság díját, annak idején: két évtizede a következő címet írta első könyve fölé: *A magam iskolája – A hontalanság esszéi*. A tanulmánykötet szellemi stratégiáját megjelölő kettős cím mindenképpen sokatmondó volt, nemcsak a kötet szerzőjének önmagáról kialakított képét jelölte meg, hanem egy sajátos szellemi helyzetet is: a vajdasági magyar írástudó szellemi helyzetét a jugoszláv államszövetség végnapjaiban. Valóban, az akkor már nem is annyira fiatal, hiszen az „emberélet útjának” feléhez érkezett írástudó a maga személyes iskolájának tartotta azt a munkát, amely által az őt körülvevő nagyobb közösség: a délvidéki magyar nemzeti közösség műveltségét birtokába vette, múltjához, hagyományaihoz, szellemi értékeihez és lelkeségéhez közel férközhetett. És ezt a nem kevés erőfeszítést, nemegyszer személyes áldozatvállalást kívánó szerepet valóban a „hontalanság”

időszakában kellett betöltenie. Midőn a régi Jugoszlávia felbomlását kísérő (és okozó) kismemzeti nacionalizmusok erőpróbája közepette az ott élő nagyjából félmillió magyarnak mindinkább rá kellett döbbsennie arra, hogy a többségi népek hatalmi törekvései és erőre kapó kollektív mítoszai ellenében bizony mindenképpen kiszolgáltatott sorsa jutott. Néhány esztendővel korábban még a Tito által alapított és működtetett állam még talán el tudta hitetni a kisebbségi magyarsággal, hogy a jogegyenlőség birtokában él a délszláv állam többi népe között, ezt az illúziót azonban lerombolták azok a háborús események, lerombolta az az általánosan megnyilvánuló nemzeti türelmetlenség, lerombolták azok az elszabaduló sovinizta indulatok, amelyek nemcsak a szövetségi rendszer államalapító nemzeteinek együttműködését tették tönkre, hanem korlátozták és veszélyeztették a kisebbségi közösségek kultúráját és nemzeti identitását is.

Ennek a történelmi válságnak a mélyén kellett Mátyás Ferencnek tájékozódnia, munkásságát felépítenie. Az az életút, amelyet a mögöttünk maradt huszadik század utolsó évtizedeiben bejárt, egészen más volt, mint az előtte járó nemzedék életútja, amely viszonylag békés és biztató körülmények között indult, többnyire az Újvidéki Egyetem magyar katedrája körül, s vezetett el a vajdasági magyar kultúra műhelyeibe: egyetemi intézetekbe, folyóirat-szerkesztőségekbe, könyvkiadókbá. Az előtte járóknak még hinni lehetett a nyugalmas építkezésnek abban az életformájában, amely a hatvanas években kiteljesedő magyar kulturális intézményrendszer jótékony eredménye volt, Mátyás Ferenc és társai előtt ezt az utat (mondhatnám: az „újvidéki utat”) már jórészt elzárták a politikai események. Ünnepelet barátunk egy bácskai kisvárosban, a Tisza közeli

*Elhangzott 2011.május 6-án a Keszthelyi Helikonon

*Mák Ferencnek a Berzsényi Dániel
Irodalmi és Művészeti Társaság nevében
Pomogáts Béla adja át a díjat*

Óbecsén született és tanult, és mint annyian a délvidéki magyar szellemi élet munkásai közül, az Újvidéki Egyetem magyar tanszékén szerzett diplomát, szülővárosában lett magyartanár, majd az újvidéki Magyar Szó, később a szabadkai Városi Könyvtár munkatársa. 1989-ben Magyarországra költözött, a kecskeméti Forrás című irodalmi és kulturális folyóirat szerkesztőségének lett a tagja. 1992 után a Határon Túli Magyarok Hivatalának tisztviselője, majd visszatérve szülőföldjére az Aracs című művelődés- és helytörténeti folyóirat szerkesztője lett.

Aracs románkori romtemploma a mögöttünk álló évtizedekben a délvidéki magyar történelemnek és kultúrájának mintegy a jelképe lett. A múltat, ahogy a templomot, romba döntötték a történelem viharos eseményei, mindazonáltal mint figyelmeztető, helytállásra intő erő, az aracsi rom, a maga szimbolikus jelentőségével, ma is a délvidéki magyarság egyik fontos szellemi erőforrása. A bácskai-délvidéki-vajdasági magyarságnak igen súlyos történelmi terheket kellett hordoznia:

a történelem romboló hatalmára és a megmaradás érdekében vállalt erőfeszítésekre egyszerre figyelmeztet a mitikus aurát kapó aracsi templomrom. Valójában ezt az „aracsi tanítást” fejezi ki Mák Ferenc munkássága is. Irodalomtörténeti tanulmányaira, publicisztikai írásaira és mindegyiknél a közelmúltban a közönség elé került hatalmas könyvészeti művére gondolok – ez utóbbi a délvidéki magyarság életéről, múltjáról, művelődéséről ad igen gazdag képet. Hosszú évek szorgalmas gyűjtő és rendszerező munkája áll mögötte, nem lehet vitás, hogy szerzője ezzel a munkájával írta be nevét nem csak a délvidéki, hanem az egyetemes magyar művelődés történetébe.

A neves erdélyi író, szociográfus és művelődéstörténész: Beke György annak idején (közel két évtizede) „Rejtőzködő öntudat” címmel méltatta Mák Ferenc munkásságát. Valóban, az általa elvégzett munkában tulajdonképpen egy „rejtőzködő”: minden magamutogatást messze elkerülő tudós egyéniség és közéleti férfiú nyilatkozik meg előttünk, aki sohasem arra törekedett, hogy látványos gesztusokkal hívja fel magára a figyelmet, ellenkezőleg, mindig meghúzódott a magára vállalt feladat és az imponálóan gazdag eredmény mögött. Otthonára ugyanis sohasem a sikerben, mindig az áldozatos munkában talált. Most, hogy a Berzsényi Társaság elismerését átveheti, vetüljön fény személyes erényeire: imponáló munkabíráására, átfogó szemléletére, gazdag tudományos eredményeire. Társaságunk nevében barátsággal köszöntöm Mák Ferencet, kívánok neki további nagy vállalkozásokat, emberpróbáló tudományos erőfeszítéseket és természetesen sikereket.